

ویژگی‌های روان‌سنجی و ساختار عاملی نسخه فارسی مقیاس پنج عاملی رفتار تکانشی

هاشم جبرائیلی^{۱*}، علیرضا مرادی^۲، مجتبی حبیبی^۳

تاریخ دریافت: ۵۵/۵/۱۸

تاریخ پذیرش: ۹۶/۲/۱۷

چکیده

مقدمه: با توجه به اهمیت شناسایی افراد در معرض رفتارهای پرخطر و ضرورت فراهم ساختن ابزارهای معتبر در این زمینه، پژوهش حاضر با هدف بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی و ساختار عاملی نسخه فارسی مقیاس پنج عاملی رفتار تکانشی انجام شد.

روش کار: تعداد ۳۵۲ نفر به شیوه نمونه‌گیری در دسترس از بین جمعیت عمومی ۶۰-۱۸ شهر تهران انتخاب و با استفاده از مقیاس پنج عاملی رفتار تکانشی، مقیاس دشواری در تنظیم هیجان و پرسشنامه‌های محقق ساخته در زمینه مصرف مواد و رفتار جنسی پرخطر مورد ارزیابی قرار گرفتند. داده‌ها بر مبنای آزمون آلفای کرونباخ، آزمون‌های همبستگی، تحلیل واریانس چند متغیره و تحلیل عاملی اکتشافی و با استفاده از نسخه ۲۲ نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: پایایی همسانی درونی مقیاس رفتار تکانشی در دامنه‌های بین ۰/۷۴ تا ۰/۹۰ قرار داشت. نتایج حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی نشان دهنده تأیید ساختار عاملی مقیاس اصلی با تعداد کمتری از عامل‌ها بود. روایی ملاکی مقیاس تکانشگری با بررسی همبستگی بین نمرات ابعاد تکانشگری و مقیاس دشواری در کنترل تکانه حاکی از همبستگی مثبت معنادار بین دشواری در کنترل تکانه و فوریت مثبت ($P < 0/01$)، فوریت منفی ($P < 0/01$)، فقدان تأمل ($P < 0/01$)، فقدان پشتکار ($P < 0/01$) و هیجان خواهی ($P < 0/05$)، $t = 0/13$ بود. همچنین، نمرات ابعاد این مقیاس قادر بودند بین افرادی با مصرف مواد ($F = 11/17$) و افراد دارای رفتار جنسی پرخطر ($P < 0/01$)، $F = 18/80$ و افراد عادی تمایز قائل شوند.

نتیجه‌گیری: نسخه فارسی مقیاس پنج عاملی رفتار تکانشی از روایی و پایایی قابل قبولی برخوردار است و می‌تواند جهت پیش‌بینی انواع مختلفی از رفتارهای پرخطر، از جمله مصرف مواد و رفتار جنسی پرخطر، مورد استفاده قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: تکانشگری، صفت شخصیتی، ساختار عاملی، ویژگی‌های روان‌سنجی، هیجان خواهی.

^۱- دکتری روانشناسی سلامت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

^۲- استاد، دکتری تخصصی روان‌شناسی بالینی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

^۳- استادیار، دکتری تخصصی روان‌شناسی سلامت، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران

*-نویسنده مسئول مقاله: h.jebraeili@yahoo.com

۱- مقدمه

تکانشگری^۱، سازه‌ی روان‌شناختی مهمی است و بویژه برای فهم بسیاری از اشکال رفتار مشکل‌زا اهمیت فراوانی دارد (Javid, Mohammadi & Rahimi, 2012). تکانشگری علاوه بر این که به عنوان یک ملاک تشخیصی برای بسیاری از اختلال‌های موجود در پنجمین ویراست راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی (DSM-V) به کار می‌رود، در مدل‌های خطر اختلال‌های مختلف از جمله الکلیسم، اختلال‌های تغذیه و قماربازی بیمارگون به کار گرفته شده است (American Psychiatric Association, 2013). با وجود این، پژوهشگران، تکانشگری را به شیوه‌های مختلف تعریف کرده‌اند و این سازه به اشکال متفاوت در مدل‌های مختلف شخصیت به کار رفته است (Whiteside & Lynam, 2001).

شاید اولین تلاش برای روشن ساختن سازه تکانشگری مربوط به آیزینک^۲ و آیزینک (۱۹۸۵) باشد. آن‌ها تکانشگری را بر حسب نظریه‌ی شخصیت سه عاملی (نوروزگرایی، برون‌گرایی و سایکوتیسم) خود مورد بحث قرار دادند. آیزینک و آیزینک در کار اولیه خود تکانشگری را به عنوان خرده مقیاس صفت مرتبه دوم برون‌گرایی در نظر گرفتند، اما در تجدید نظری که در سال ۱۹۷۵ در مقیاس سنجش شخصیت خود انجام دادند (Eysenck & Eysenck, 1975) برون‌گرایی را به شیوه‌ای بازتعریف کردند که شامل سرزندگی و مردم‌آمیزی بود، اما مفهوم تکانشگری را در بر نمی‌گرفت. آن‌ها بعد از تجدیدنظر در نظریه‌ی شخصیت سه عاملی خود، تکانشگری (با برجسب تکانشگری گسترده^۳) را به چهار بعد ویژه تقسیم کردند که شامل تکانشگری محدود^۴، خطرپذیری^۵، عدم برنامه‌ریزی^۶ و سرزندگی^۷ بود. آیزینک و آیزینک نشان دادند که چهار مقیاس تکانشگری به گونه‌ی متفاوتی با برون‌گرایی، نوروزگرایی و سایکوتیسم همبسته هستند. تکانشگری محدود همبستگی بالایی با نوروزگرایی و سایکوتیسم داشت، اما ابعاد دیگر بیشتر با برون‌گرایی در ارتباط بودند.

بأس و پلومین^۸ (۱۹۷۵) نیز تکانشگری را همراه با تهییج‌پذیری^۹، فعال بودن^{۱۰} و مردم‌آمیزی^{۱۱} در مدل خلق‌وخوی چهار عاملی خود گنجانده‌اند. فرض آن‌ها بر این بود که تکانشگری خویی چندبعدی است که کنترل بازداری^{۱۲} یا توانایی به تأخیر انداختن انجام یک رفتار هسته اصلی آن را تشکیل می‌دهد. سه مؤلفه‌ی دیگر تکانشگری در این سیستم عبارت بودند از: تمایل به در نظر گرفتن گزینه‌های دیگر و پیامدها قبل از تصمیم‌گیری، توانایی انجام یک کار علی‌رغم وسوسه‌های متضاد و حساسیت نسبت به خستگی و نیاز به جستجوی محرک تازه. اگرچه این مؤلفان تکانشگری و دیگر خوی‌ها را به عنوان ابعاد مجزا توصیف کردند، اما فرض آن‌ها بر این بود که این صفات با کنش متقابل رفتار را تأثیر قرار می‌دهند.

1. impulsivity
2. Eysenck
3. broad impulsiveness
4. narrow impulsiveness
5. risk-taking
6. non-planning
7. liveliness
8. Buss and Plomin
9. emotionality
10. activity
11. sociability
12. nhibitory control

به گونه‌ای مشابه، زاگرم^۱ و همکاران (Kuhlman, Joireman, Teta, & Kraft, 1993) تکانشگری را بر حسب یک مدل کلی شخصیت مورد بحث قرار دادند. زاگرم و همکاران (Kuhlman, Thornquist, & Kiers, 1991) که از طریق تحلیل عاملی تعدادی از پرسشنامه‌های عمومی شخصیت به دنبال ساخت یک مدل پنج عاملی شخصیت بودند، مقیاسی را توسعه دادند که شامل چهار خرده مقیاس «مقیاس هیجان خواهی زاگرم^۲» و دیگر ابزارهای اندازه‌گیری تکانشگری بود. آن‌ها این مقیاس مقیاس را به عنوان مقیاس تکانشی-هیجان خواهی^۳ نام‌گذاری کردند و آن را به گونه‌ای توصیف کردند که شامل موادی مانند فقدان برنامه‌ریزی و تمایل به عمل تکانشی و بدون فکر و نیز تجربه جویی و میل به خطرپذیری به منظور جستجوی تهییج و تجربیات تازه بود. آن‌ها نشان دادند که مقیاس تکانشی-هیجان خواهی سازهای را اندازه می‌گیرد که شبیه عامل وظیفه‌شناسی پرسشنامه شخصیت نئو و عامل سایکوتیسم آیزینک است.

علیرغم تلاش برای قرار دادن تکانشگری در یک نظریه جامع شخصیت توسط پژوهشگرانی مانند آیزینک، باس و زاگرم، هیچ‌کدام از این چارچوب‌ها نتوانستند پذیرش عمومی به دست آورند. این امر ممکن است تا حدودی ناشی از تنوع مدل‌های شخصیت مورد استفاده به عنوان نقطه مرجع و عدم توافق آن‌ها روی تعداد و محتوای ابعاد شخصیت باشد (Cyders, Littlefield, Coffey, Karyadi, 2014). با توجه به مفهوم بندی‌های مختلف از تکانشگری و ناهمسانی بین آن‌ها، وایتساید و لینام^۴ (۲۰۰۱) در پژوهشی کوشیدند تا جنبه‌های مشترک تکانشگری در ابزارهای مختلف را شناسایی کنند و آن‌ها را در یک مدل جامع شخصیت قرار دهند. آن‌ها بویژه مدل پنج عاملی شخصیت نئو (Costa & McCrae, 1995) را به کار گرفتند تا برای فهم و کنار هم قرار دادن مفاهیم مختلف تکانشگری، چارچوبی را فراهم کنند. آن‌ها ابزارهای خودگزارشی مختلف را مورد تحلیل عاملی قرار دادند و چهار سازه‌ی مجزا اما مرتبط را شناسایی کردند که هر کدام معادل یکی از ابعاد مدل پنج عاملی شخصیت نئو است. این چهار سازه عبارت‌اند از: هیجان خواهی^۵ (تمایل به جستجوی تجربیات جدید و هیجان‌انگیز در برابر تهییج طلبی برون‌گرایی)، فقدان تأمل^۶ (تمایل به عمل بدون فکر در برابر بعد تأمل وظیفه‌شناسی)، فقدان پشتکار^۷ (عدم توانایی متمرکز ماندن ماندن روی یک کار) و فوریت^۸ (تمایل به عمل شتاب‌زده در پاسخ به آشفتگی در برابر بعد تکانشگری نوروژ گرایبی).

در سال‌های اخیر سیدرز^۹ و همکاران (Smith, Spillane, Fischer, Annus, & Peterson, 2007) در پاسخ به این انتقاد که هیچ‌کدام از ابعاد مدل چهار عاملی تکانشگری عمل شتاب‌زده در پاسخ به خلق مثبت را در برنمی‌گیرد و اگر تفاوت‌های فردی در تمایل به پاسخ شتاب‌زده یا تکانشی به حالات خلقی به‌شدت بالا وجود داشته باشد به نظر نمی‌رسد که بتوان آن را به وسیله مقیاس‌های موجود اندازه‌گیری کرد، یک مؤلفه‌ی دیگر را که فوریت مثبت^{۱۰} (تمایل به عمل شتاب‌زده در پاسخ به حالات هیجانی بسیار مثبت) نامیده می‌شود به مدل چهار عاملی تکانشگری افزودند و تعداد عامل‌های تکانشگری را به پنج عامل گسترش دادند.

1. Zuckerman
2. Zuckerman's Sensation Seeking Scale
3. impulsive-sensation seeking
4. Whiteside & Lynam
5. sensation seeking
6. lack of Premeditation
7. lack of Perseverance
8. urgency
9. Cyders
10. Positive Urgency

مدل پنج عاملی تکانشگری در طول دهه‌ی، گذشته حجم عظیمی از پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده است و تعداد رو به رشدی از پژوهش‌های روان‌سنجی که در کشورها و زبان‌های مختلف انجام شده نشان داده است که این مدل از ساختار عاملی نیرومند و هماهنگ برخوردار است (Billieux, Rochat, Ceschi, Carré, Offerlin-Meyer, Defeldre, et. al., 2012؛ Verdejo-Garcia, Lozano, Moya, Alcazar, & Perez-Garcia, 2010) و مؤلفه‌های آن دارای روایی سازه خوبی هستند (Smith, Fischer, Cyders, Annus, Spillane, & McCarthy, 2007)، از پایایی آزمون- باز آزمون بالایی برخوردارند (Fossati, Somma, Karyadi, Cyders, Bortolla, & Borroni, 2016) و با متغیرهای زندگی روزمره در ارتباط هستند (Sperry, Lynam, Walsh, Horton, & Kwapil, 2016).

علاوه بر این، جنبه‌های مختلف پنج عامل تکانشگری با طیف وسیعی از شرایط روان‌پزشکی و رفتارهای پرخطر مانند قماربازی بیمارگون (Savvidou, Fagundo, Fernandez-Aranda, Granero, Claes, Mallorqui-Baque, et. al., 2017)، رفتارهای ضد اجتماعی (Maneiro, Gómez-Fraguela, Cutrín, & Romero, 2017)، اعتیاد به تماشای تلویزیون (Yau, Potenza, Mayes, & Orosz, Vallerand, Bóthe, Tóth-Király, & Paskuj, 2016)، اعتیاد به اینترنت (Crowley, 2015)، اختلال‌های خوردن (Manjrekar, Berenbaum, & Mikheeva & Tragesser, 2016)، مصرف مواد (Bhayani, 2015؛ VanderVeen, Hershberger, & Vest, Reynolds, & Tragesser, 2016)، سیگار کشیدن (Cyders, 2016؛ Tomko, Prisciandaro, Falls & Magid, 2016؛ Lee, Peters, Adams, Milich, & Lynam, 2015)، مصرف الکل (Stevens, Littlefield, Blanchard, Talley, & Brown, 2016؛ Tomko, Prisciandaro, Falls, & Magid, 2016؛ Bo, Billieux, & Landro, 2016) و نتایج درمانی اعتیاد (Littlefield, Stevens, Cunningham, Jones, King, Schumacher, et. al., 2015) با توجه به اهمیت سازه تکانشگری و ضرورت تهیه ابزار معتبر جهت سنجش آن و نبود ابزار مناسب در این زمینه در کشور، پژوهش حاضر با هدف ساخت و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی پرسشنامه پنج عاملی تکانشگری انجام شد.

۲- روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع تحلیلی- مقطعی است و به لحاظ شیوه‌ی گردآوری و تحلیل داده‌ها، به طرح‌های همبستگی تعلق دارد. جامعه‌ی آماری پژوهش، شامل جمعیت عمومی ۶۰-۱۸ سال شهر تهران است. در پژوهش حاضر، از روش نمونه‌گیری در دسترس برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد و حجم نمونه با توجه به هدف پژوهش که عبارت بود از بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی و ساختار عاملی پرسشنامه تکانشگری و در نظر گرفتن روش‌های آماری مورد استفاده برای تحلیل داده‌ها ۴۰۰ نفر انتخاب شد، اما در نهایت پرسشنامه‌ی ۳۵۲ نفر قابل استفاده بود و در تحلیل نهایی مورد استفاده قرار گرفت. داده‌ها با استفاده‌ی آزمون آلفای کرونباخ، تحلیل عاملی اکتشافی، آزمون‌های همبستگی پیرسون و رشته‌ای دو نقطه‌ای و تحلیل واریانس چند متغیره و به وسیله‌ی نسخه ۲۲ نرم افزار SPSS تحلیل شد.

از بین ۳۵۲ نفر آزمودنی که پرسشنامه‌ی آن‌ها در تحلیل به کار گرفته شد ۲۹۴ (۸۳/۵٪) نفر مرد و ۵۸ (۱۶/۵٪) نفر زن، ۲۸۴ (۸۰/۷٪) نفر مجرد و ۶۸ (۱۹/۳٪) نفر متأهل بودند. میانگین (انحراف معیار) سن آزمودنی‌ها ۲۸/۴۱ (۹/۰۳) سال بود. اطلاعات مربوط به سن آزمودنی‌ها در جدول ۱ ارائه شده است. همان طور که داده‌های ارائه شده در این جدول نشان می‌دهد در

بین افرادی که سن خود را گزارش داده‌اند، گروه سنی ۲۹-۲۴ سال با تعداد (درصد) ۱۳۹ نفر (۴۰/۴٪) بیش‌ترین تعداد و گروه سنی ۵۳-۴۸ با تعداد (درصد) ۳ نفر (۰/۹٪) کمترین تعداد آزمودنی‌ها را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱. اطلاعات مربوط به توزیع سنتی آزمودنی‌ها

گروه‌های سنی	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
۱۸- ۲۳	۱۰۱	۲۹/۴	۲۹/۴
۲۴- ۲۹	۱۳۹	۴۰/۴	۶۹/۸
۳۰- ۳۵	۵۱	۱۴/۸	۸۴/۶
۳۶- ۴۱	۲۱	۶/۱	۹۰/۷
۴۲- ۴۷	۱۶	۴/۷	۹۵/۳
۴۸- ۵۳	۳	۰/۹	۹۶/۲
۵۴- ۶۰	۱۳	۳/۸	۱۰۰
کل	۳۴۴	۱۰۰	
داده‌های معتبر	۳۴۴	۹۷/۷	
داده‌های گم‌شده	۸	۲/۳	

۱-۲- مقیاس پنج عاملی رفتار تکانشی

این مقیاس یک پرسشنامه خود گزارشی ۵۹ ماده‌ای است که برای سنجش پنج ویژگی متمایز شخصیتی که با تکانشگری در ارتباط هستند طراحی شده است. این ویژگی‌ها عبارت‌اند از: هیجان خواهی، (فقدان) پشتکار، (فقدان) تأمل، فوریت منفی و فوریت مثبت. چهار بعد نخست، ابعادی هستند که در نسخه‌ی اصلی مقیاس رفتار تکانشی وجود داشتند (Whiteside & Lynam, 2001) و بعد پنجم بر اساس کارهای اخیر (Cyders, et. al, 2007; Smith, et. al, 2007) به مقیاس اصلی افزوده شده است. هیجان خواهی (۱۲ ماده) به دو بعد اشاره دارد: ۱- تمایل به لذت و ادامه دادن به فعالیت‌های هیجان‌انگیز و ۲- گشودگی به تجربه کردن چیزهای جدید که ممکن است خطرناک باشند؛ (فقدان) پشتکار (۱۰ ماده) به توانایی فرد برای تمرکز بر کاری که ممکن است دشوار یا خسته‌کننده باشد اشاره دارد؛ (فقدان) تأمل (۱۱ ماده) به تمایل برای تفکر و تأمل بر نتایج یک عمل قبل از انجام آن اشاره دارد؛ و در نهایت فوریت (۲۶ ماده) به تمایل برای تجربه کردن تکانه‌های قوی تحت شرایط عاطفه منفی (فوریت منفی، ۱۲ ماده) یا مثبت (فوریت مثبت، ۱۴ ماده) اشاره دارد. ماده‌های این مقیاس بر اساس یک مقیاس ۴ درجه‌ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۴ (کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود و نمره‌های بالاتر نشان دهنده‌ی میزان تکانشگری بیشتر است. پایایی ابعاد این پرسشنامه با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ بین ۰/۸۲ تا ۰/۹۴ گزارش شده است و جهت بررسی روایی از روش تحلیل عاملی استفاده شده است که نتایج حاصل از تأیید ساختار عاملی این مقیاس حکایت دارد (Whiteside & Lynam, 2001; Cyders, et. al, 2007).

در پژوهش حاضر جهت تهیه‌ی نسخه فارسی، آخرین نسخه‌ی پرسشنامه که از سازندگان پرسشنامه دریافت شده بود به فارسی ترجمه شد و با نسخه‌ی فارسی که سازندگان پرسشنامه ارسال کرده بودند مقایسه شد و ماده‌های مناسب انتخاب شدند. علت عدم

استفاده صرف از نسخه فارسی ارسالی از طرف سازندگان این بود که این نسخه فقط ترجمه‌ی یکی از دانشجویان ایرانی یکی از سازندگان پرسشنامه بود و نه تنها در هیچ پژوهشی به کار نرفته بود، بلکه ترجمه‌ی بعضی از ماده‌ها نیز نامناسب بود. پس از انتخاب ماده‌ها این مواد جهت بررسی محتوا، معادل بودن ترجمه فارسی با ماده‌های اصلی و قابل فهم بودن ماده برای افراد غیر روانشناس، به ترتیب در اختیار گروهی از روانشناسان، گروهی از افراد دوزبانه و گروهی از دانشجویان رشته‌هایی غیر روانشناسی قرار گرفت و از نظرات این افراد برای تهیه نسخه فارسی نهایی استفاده شد. در نهایت، ماده‌های نهایی مجدداً به انگلیسی برگردانده شد و با نسخه‌ی اصلی مورد مقایسه قرار گرفت تا ضمن روان بودن ماده‌های فارسی، معنا و مفهوم آن‌ها از ماده‌های اصلی متفاوت نباشد.

۲-۲- خرده مقیاس «دشواری در کنترل تکانه» پرسشنامه‌ی دشواری در تنظیم هیجانی

در پژوهش حاضر جهت بررسی روایی ملاکی مقیاس رفتار تکانه‌شی از خرده مقیاس «دشواری در کنترل تکانه» مقیاس دشواری در تنظیم هیجانی استفاده شد. این مقیاس یک مقیاس ۳۶ ماده‌ای است که توسط گراتز و رومر^۱ (۲۰۰۴) طراحی شده است. این مقیاس دارای یک نمره‌ی کلی و ۶ نمره اختصاصی مربوط به ابعاد مختلف دشواری در تنظیم هیجانی است. این خرده مقیاس‌ها عبارت‌اند از: عدم پذیرش هیجانات، ناتوانی در به‌کارگیری رفتارهای متناسب با هدف، دشواری در کنترل تکانه، عدم آگاهی هیجانی، دسترسی کم به راهبردهای تنظیم هیجانی و نبود شفافیت هیجانی. نحوه‌ی پاسخ‌دهی به این پرسشنامه بر اساس یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت است. گراتز و رومر (۲۰۰۴) پایایی و روایی این مقیاس را در نمونه‌ای ۴۷۹ نفری از دانشجویان دوره لیسانس بررسی کردند. این مقیاس با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۳ در نمره کل و ضریب آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۸۰ در همه زیر مقیاس‌ها ثبات درونی خوبی از خود نشان داده است و پایایی آزمون-باز آزمون آن در یک دوره زمانی ۸-۴ هفته‌ای مناسب گزارش شده است. حیدری، احتشام زاده و حلاجی (۲۰۰۹) به بررسی پایایی و اعتبار این مقیاس در ایران پرداختند. پایایی این مقیاس با دو روش آلفای کرونباخ و تصنیف به ترتیب برابر با ۰/۸۴ و ۰/۷۶ گزارش شد که از پایایی مناسب آن حکایت دارد. اعتبار هم‌زمان این مقیاس نیز با استفاده از پرسشنامه‌ی هیجان خواهی زاگرمین مورد بررسی قرار گرفت که نتایج حاکی از همبستگی مثبت معنادار نمرات حاصل از دو پرسشنامه بود.

۲-۳- مصرف مواد

جهت بررسی مصرف مواد از آزمودنی‌ها خواسته شد تا به این سؤالات که «آیا در یک ماه گذشته تجربه مصرف هر یک از مواد سیگار، قلیان، تریاک، حشیش، شیشه، الکل، مصرف غیر پزشکی داروهای تجویزی یا سایر مواد را داشته‌اند» پاسخ بلی یا خیر دهند. نمره‌گذاری این سؤالات به صورت دو گزینه‌ای انجام شد، عدد صفر در صورت عدم مصرف هیچ‌کدام از مواد یادشده و عدد یک برای زمانی که تجربه‌ی مصرف هر یک از مواد وجود داشته باشد.

۲-۴- رفتار جنسی پرخطر

جهت بررسی رفتار جنسی پرخطر از آزمودنی‌ها خواسته شد تا به این سؤال که «با توجه به تعریف رابطه جنسی پرخطر به عنوان هرگونه رابطه‌ی جنسی (غیر از رابطه‌ی زناشویی) که بدون استفاده از کاندوم یا هر نوع وسیله محافظی دیگر انجام می‌شود،

آیا در یک سال گذشته تجربه‌ی رابطه جنسی پرخطر را داشته‌اید؟» پاسخ بلی یا خیر دهند. نمره‌گذاری این سؤال به صورت دو گزینه‌ای انجام شد؛ عدد صفر در صورت عدم وجود رفتار جنسی پرخطر و عدد یک زمانی که رفتار جنسی پرخطر وجود داشته است.

۳- یافته‌ها

جهت بررسی پایایی مقیاس رفتار تکانشی همسانی درونی ماده‌های این مقیاس از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج حاصل از انجام آزمون آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌های هیجان خواهی، فقدان تأمل، فقدان پشتکار، فوریت منفی و فوریت مثبت به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۸۴، ۰/۷۵، ۰/۸۱ و ۰/۸۶ و برای کل مقیاس ۰/۹۰ به دست آمد که از پایایی همسانی درونی بالای خرده مقیاس‌ها و نمره‌ی کل مقیاس حکایت دارد. جهت بررسی ساختار عاملی مقیاس تکانشگری از تحلیل عاملی اکتشافی با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی استفاده شد. قبل از استفاده از این تحلیل مناسب بودن داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از آزمون کفایت نمونه‌گیری کایسر، میر و ال‌کین^۱ و آزمون کرویت بارلت^۲ بررسی شد که نتایج حاصل از این آزمون‌ها $(X^2=9442/86, P<0/01; KMO=0/80)$ نشان دهنده‌ی مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی اکتشافی بود. برای انجام تحلیل عاملی اکتشافی با توجه به وجود پنج بعد تکانشی، ابتدا راه‌حل پنج عاملی و سپس راه‌حل چهار و سه عاملی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از این تحلیل‌ها حاکی از آن بود که راه‌حل سه عاملی با تبیین بیش از ۳۲ درصد از کل واریانس، سهم حداقل پنج درصدی هریک از عامل‌های استخراج شده در کل واریانس تبیین شده و دستیابی به ساختار ساده مورد نظر مقیاس تکانشگری بهترین راه‌حل ممکن است.

نتایج حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی با راه‌حل سه عاملی در جدول ۲ ارائه شده است. همان طور که داده‌های ارائه شده در این جدول نشان می‌دهد غیر از ماده ۴۷ که همبستگی بالایی با هیچ‌کدام از سه عامل استخراج شده ندارد، باقی ماده‌ها هر کدام با یکی از عامل‌های استخراج شده دارای همبستگی بالا و با دو عامل دیگر دارای همبستگی پایین یا نزدیک به صفر هستند. توزیع ماده‌ها در زیر عامل‌ها به گونه‌ای است که ماده‌های دو بعد فوریت (مثبت و منفی) در کنار هم قرار گرفته‌اند و عامل اول را تشکیل داده‌اند، بنابراین این عامل را می‌توان «فوریت» نامید. ماده‌های دو بعد مجزای فقدان تأمل و فقدان پشتکار در کنار هم قرار گرفته‌اند و عامل دوم را تشکیل داده‌اند که می‌توان این عامل را به عنوان «عدم هدفمندی» نام‌گذاری کرد؛ در نهایت ماده‌های مربوط به بعد هیجان خواهی به تنهایی در کنار هم قرار گرفته‌اند و عامل سوم یعنی «هیجان خواهی» را تشکیل داده‌اند.

جدول ۲. بارهای عاملی ماده‌های مقیاس رفتار تکانشی روی عامل مربوط به خود

ماده‌ها	فوریت	عدم هیجان خواهی	هدفمندی
	ت	ی	ی

1. Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy
2. Bartlett's Test of Sphericity

- ۴۹- زمانی که خیلی هیجان‌زده هستم، مایلم نسبت به پیامدهای اعمال خودم بی‌تفاوت باشم. ۰/۶۷
- ۲۹- وقتی ناراحت هستم، اغلب بدون تفکر عمل می‌کنم. ۰/۶۶
- ۵۸- گاهی اوقات کارها را چنان تکانشی انجام می‌دهم که بعداً پشیمان می‌شوم. ۰/۶۵
- ۵۰- در خلال بحث و مجادله اغلب چیزهایی می‌گویم که بعداً پشیمان می‌شوم. ۰/۶۵
- ۳۵- زمانی که خیلی هیجان‌زده باشم، دیگران در مورد کارهایی که ممکن است انجام دهم نگران می‌شوند. ۰/۶۴
- ۴۴- معمولاً زمانی که ناراحت‌م مسائل را بدتر می‌کنم، چون بدون فکر کردن عمل می‌کنم. ۰/۶۲
- ۴۵- زمانی که به شدت خوشحال باشم، نمی‌توانم خودم را از دست زدن به کارهای خطرناک بازدارم. ۰/۶۲
- ۲۰- زمانی که خلقم خیلی بالاست، ممکن است کنترلم را از دست بدهم. ۰/۵۹
- ۳۴- وقتی احساس پذیرفته نشدن می‌کنم، اغلب چیزهایی می‌گویم که بعداً پشیمان می‌شوم. ۰/۵۸
- ۵۷- زمانی که خیلی خوشحال هستم، احساس می‌کنم که تسلیم در برابر وسوسه‌ها اشکالی ندارد. ۰/۵۷
- ۳۰- دیگران معتقدند زمانی که من درباره چیزی به شدت خوشحال باشم، انتخاب‌های بدی می‌کنم. ۰/۵۶
- ۱۵- زمانی که خیلی خوشحال هستم، ممکن است کارهایی انجام دهم که در زندگی من مشکل ایجاد کنند.* ۰/۵۳
- ۴۰- زمانی که در مورد چیزی خیلی خوشحال هستم، کارهایی می‌کنم که می‌توانند پیامدهای بدی داشته باشند.* ۰/۴۹
- ۱۷- وقتی احساس بدی دارم، کارهایی انجام می‌دهم که بعداً به خاطر انجام آن‌ها پشیمان می‌شوم. ۰/۴۸
- ۲۵- زمانی که خیلی هیجان‌زده هستم، ممکن است کنترل خود را از دست بدهم. ۰/۴۶
- ۵۹- من از کارهایی که هنگام داشتن خلق خیلی بالا انجام می‌دهم متعجب می‌شوم. ۰/۴۴
- ۱۲- غالباً در چیزهایی درگیر می‌شوم که بعداً آرزو می‌کنم بتوانم از آن‌ها خلاص شوم. ۰/۴۴
- ۳۹- مقاومت کردن در برابر عمل بر اساس احساساتم برایم دشوار است. ۰/۴۳
- ۵- زمانی که خیلی خوشحال هستم نمی‌توانم کارهایی را که می‌توانند پیامدهای منفی داشته باشند انجام ندهم.* ۰/۴۲
- ۱۰- زمانی که خلقم خیلی بالاست مایلم در موقعیت‌هایی درگیر شوم که می‌توانند برایم مشکل‌ساز شوند. ۰/۴۰
- ۳۵ ۰/۳۵
- ۵۲- زمانی که خیلی هیجان‌زده هستم، مایلم بدون تفکر عمل کنم. ۰/۳۱
- ۷۲- ۰/۷۲
- ۵۴- زمانی که خیلی خوشحالم، اغلب خودم را در موقعیت‌هایی می‌یابم که در حالت عادی با آن‌ها راحت نیستم. ۰/۶۷
- ۲- در کنترل تکانه‌های خود مشکل دارم. ۰/۶۶
- ۲۲- وقتی احساس بدی دارم، نمی‌توانم آنچه را انجام می‌دهم متوقف کنم، حتی اگر باعث احساس بدتری شود.* ۰/۶۶
- ۷- در کنترل ولع خود (مثلاً نسبت به غذا، سیگار یا ...) مشکل دارم. ۰/۶۱
- ۵۳- من همیشه قادرم احساساتم را تحت کنترل نگه دارم. ۰/۶۰
- ۵۵- من قبل از تصمیم‌گیری تمام مزایا و معایب را در نظر می‌گیرم. ۰/۵۹
- ۱۶- دوست دارم قبل از انجام کارها درباره آن‌ها فکر کنم. ۰/۵۸
- ۴۸- من معمولاً قبل از انجام هر کاری به دقت در مورد آن فکر می‌کنم. ۰/۵۷

- ۴۲- وقتی کاری را شروع می‌کنم، تقریباً همیشه آن را به پایان می‌رسانم. ۰/۵۵
- ۲۷- آنچه را که شروع کردم به پایان می‌رسانم. ۰/۵۴
- ۳۷- من آدم مولدی هستم و همیشه تکالیف بر عهده گرفته را انجام می‌دهم. ۰/۵۳
- ۱۹- وقتی انجام کاری را شروع کردم، از متوقف کردن آن متنفرم. ۰/۵۲
- ۶- تفکر من معمولاً دقیق و هدفمند است. ۰/۴۲
- ۲۸- تمایل دارم چیزها را ارزیابی کنم و نسبت به آن‌ها دیدگاهی معقول و منطقی داشته باشم. ۰/۴۱
- ۲۴- من به آسانی روی کارها تمرکز می‌کنم. ۰/۴۰
- ۴۳- قبل از قرار گرفتن در یک موقعیت جدید، دوست دارم بدانم که چه انتظاری از آن داشته باشم. ۰/۳۶
- ۱- نگاه من نسبت به زندگی توأم با احتیاط و خویشتن‌داری است. ۰/۳۵
- ۲۱- دوست ندارم قبل از دانستن نحوه دقیق انجام کاری آن را شروع کنم. ۰/۳۴
- ۳۳- من معمولاً از طریق استدلال دقیق تصمیم‌گیری می‌کنم. ۰/۶۲
- ۴- عموماً دوست دارم کارها را به پایان برسانم. ۰/۶۱
- ۳۲- می‌توانم سرعت خود را چنان تنظیم کنم که کارها را به موقع انجام دهم. ۰/۶۰
- ۹- معمولاً به آسانی دست از کارها می‌کشم. ۰/۵۷
- ۱۱- شخصی نیستم که بدون فکر کردن حرفی بزنم. ۰/۵۱
- ۳۸- من آدم محتاطی هستم. ۰/۴۸
- ۱۴- کارهای ناتمام واقعاً مرا عذاب می‌دهند. ۰/۴۶
- ۳۱- از تجربیات و احساسات جدید و هیجان‌انگیز استقبال می‌کنم، حتی اگر کمی ترسناک یا غیرمعمول باشند. ۰/۴۴
- ۴۱- گاهی اوقات دوست دارم کارهایی انجام دهم که کمی وحشتناک هستند. ۰/۴۳
- ۴۶- من از هیجان اسکی روی شیب تند لذت می‌برم. ۰/۴۱
- ۲۳- من واقعاً از خطرپذیری لذت می‌برم. ۰/۳۸
- ۳- عموماً به دنبال تجربیات و احساسات جدید و هیجان‌انگیز هستم. ۰/۳۵
- ۲۶- به نظر من پرش با چتر نجات ورزش لذت بخشی است. ۰/۳۵
- ۱۸- به نظر من اسکی روی آب ورزش لذت بخشی است. ۰/۳۵
- ۵۱- من غواصی را دوست دارم. ۰/۳۵
- ۵۶- من رانندگی با سرعت بالا را دوست دارم. ۰/۳۵
- ۱۳- بازی‌ها و ورزش‌هایی را که مجبورید حرکت بعدی را خیلی سریع انتخاب کنید دوست دارم. ۰/۳۵
- ۳۶- دوست دارم نحوه پرواز با یک هواپیما را یاد بگیرم. ۰/۳۵
- ۸- دوست دارم هر چیزی را حداقل برای یک بار امتحان کنم. ۰/۳۵
- ۴۷- گاهی اوقات کارهای کوچک زیادی برای انجام دادن وجود دارد که من تمام آن‌ها را نادیده می‌گیرم. ۰/۳۵

* بعضی از ماده‌ها به دلیل کمبود جا کوتاه شده‌اند

پس از بررسی ساختار عاملی مقیاس رفتار تکانشی، جهت بررسی روایی ملاکی، ضرایب همبستگی بین ابعاد مختلف مقیاس تکانشگری با خرده مقیاس «دشواری در کنترل تکانه» مقیاس دشواری در تنظیم هیجان با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون

مورد بررسی قرار گرفت. بررسی ارتباط بین ابعاد مختلف مقیاس تکانشگری با مقیاس دشواری در کنترل تکانه در جدول ۳ نشان دهنده‌ی رابطه معنادار مثبت بین هیجان خواهی ($r=0/13, P<0/05$)، فقدان تأمل ($r=0/36, P<0/01$)، فقدان پشتکار ($r=0/01, P<0/01$)، فوریت منفی ($r=0/61, P<0/01$) و فوریت مثبت ($r=0/62, P<0/01$) با دشواری در کنترل تکانه است. بررسی رابطه‌ی بین ابعاد تکانشگری با رفتارهای پرخطر با استفاده از آزمون همبستگی رشته‌ای دو نقطه‌ای در جدول ۳ نیز حاکی از آن است که مصرف مواد با هیجان خواهی ($r=0/17, P<0/01$)، فقدان تأمل ($r=0/27, P<0/01$)، فوریت منفی ($r=0/22, P<0/01$) و فوریت مثبت ($r=0/18, P<0/01$)، و رفتار جنسی پرخطر با هیجان خواهی ($r=0/21, P<0/01$)، فقدان تأمل ($r=0/40, P<0/01$)، فقدان پشتکار ($r=0/21, P<0/01$)، فوریت منفی ($r=0/29, P<0/01$) و فوریت مثبت ($r=0/33, P<0/01$) دارای رابطه مثبت معنادار است. همچنین، مقایسه نمرات افرادی با رفتارهای پرخطر با افراد فاقد رفتارهای پرخطر در ابعاد مختلف تکانشگری با استفاده از آزمون تحلیل واریانس چند متغیره حاکی از تفاوت معنادار مصرف‌کنندگان مواد ($F=11/17, P<0/01$) و افرادی با رفتار جنسی پرخطر ($F=18/80, P<0/01$) با افراد عادی در ابعاد مختلف تکانشگری بود.

جدول ۳. ماتریس همبستگی مربوط به رابطه بین ابعاد تکانشگری با دشواری در کنترل تکانه و رفتارهای پرخطر.

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. رفتار جنسی پرخطر							
۲. مصرف مواد	0/38**						
۳. دشواری در کنترل تکانه	0/27**	0/16**					
۴. هیجان خواهی	0/21**	0/17**	0/13*				
۵. فقدان تأمل	0/40**	0/27**	0/36**	0/04			
۶. فقدان پشتکار	0/21**	0/03	0/31**	-0/05	0/61**		
۷. فوریت منفی	0/29**	0/22**	0/61**	0/11*	0/39**	0/34**	
۸. فوریت مثبت	0/33**	0/18**	0/62**	0/21**	0/44**	0/31**	0/74**

* $P<0/05$ ** $P<0/01$

۴- بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی و ساختار عاملی نسخه فارسی مقیاس رفتار تکانشی انجام شد. جهت بررسی پایایی این مقیاس از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد که نتایج حاصل، از همسانی درونی مطلوب خرده مقیاس‌ها و نمره کل مقیاس تکانشگری حکایت داشت. جهت بررسی ساختار عاملی این مقیاس از تحلیل عاملی اکتشافی به شیوه تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریمکس استفاده شد. استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی به استخراج سه عامل منجر شد که اگرچه از تعداد عامل‌های مقیاس اصلی (۵ عامل) کمتر است، اما به نوعی تکرار ساختار عاملی قبلی با تعداد کمتری از عامل‌ها محسوب می‌شود. به این صورت که غیر از ماده ۴۷ که با هیچ‌کدام از عامل‌های استخراج شده همبستگی بالایی نداشت، تمام ماده‌های مربوط به دو بعد فوریت (مثبت و منفی) در کنار هم قرار گرفتند و عامل اول را تشکیل دادند؛ تمام ماده‌های مربوط به دو بعد فقدان تأمل و فقدان پشتکار در کنار هم قرار گرفتند و عامل دوم را تشکیل دادند؛ و تمام ماده‌های مربوط به هیجان خواهی در کنار هم عامل سوم را تشکیل دادند. این ماده‌ها علاوه بر اینکه همبستگی بالایی با عامل خود داشتند با دو عامل دیگر همبستگی بسیار پایین یا نزدیک به صفر داشتند.

عامل اول را که از دو بعد فوریت منفی و فوریت مثبت تشکیل شده است می‌توان عامل «فوریت» نامید. اگرچه بعد فوریت مثبت بعداً و بر اساس کارهای سیدرز و همکاران (۲۰۰۷) به مقیاس اصلی افزوده شد و قرار بود بخشی از تکانشگری (تکانشگری در پاسخ به حالات هیجانی بسیار مثبت) را اندازه‌گیری کند که بر اساس ادعای سیدرز و همکاران (۲۰۰۷) فوریت منفی قادر به سنجش آن نبود، اما به نظر می‌رسد که افرادی که در بافت‌های هیجانی منفی تکانشگرانه عمل می‌کنند، در بافت‌های هیجانی مثبت نیز چنین واکنشی از خود نشان می‌دهند. واکنش تکانشگرانه این افراد ممکن است بیش از آنکه به محتوای خاص هیجانات مربوط باشد، به برانگیختگی کلی ناشی از هیجان ارتباط داشته باشد. الگوی همبستگی مشابه دو بعد فوریت با سایر متغیرهای پژوهش نیز می‌تواند نشان دهنده همین واقعیت باشد. در واقع، دو بعد فوریت مثبت و منفی نه تنها همبستگی مثبت بسیار بالایی با هم دارند، بلکه همبستگی آن‌ها با سایر متغیرهای موجود در پژوهش نیز بسیار شبیه به هم است (جدول ۳). بنابراین می‌توان گفت که دو بعد فوریت تقریباً یک چیز را اندازه‌گیری می‌کنند و اضافه کردن فوریت مثبت با توجه به تعداد ماده‌ها و ارزش افزوده اندک نه تنها چیز زیادی به اعتبار این مقیاس نیفزوده است، بلکه با ایجاد خستگی در آزمودنی‌ها ممکن است به کاهش اعتبار کلی این مقیاس منجر شود.

نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که دو بعد فقدان تأمل و فقدان پشتکار نیز ارتباط نزدیکی به هم دارند. ماده‌های این دو بعد (غیر از ماده ۴۷) در کنار هم قرار گرفتند و عامل دوم را تشکیل دادند. این عامل را به نوعی می‌توان «فقدان هدفمندی» نامید؛ چون افراد غیر هدفمند نه تنها برنامه و قصد قبلی برای انجام کارها ندارند، بلکه در انجام کارها تلاش و کوشش لازم را نیز از خود نشان نمی‌دهند. بعد فقدان تأمل که بر اساس صفت اندیشه^۱ پرسشنامه شخصیت نئو شناسایی شده است (Whiteside & Lynam, 2001)، کاملاً با بعد تکانشگری محدود آیزنک (۱۹۸۵) مشابه است و به بهترین و گسترده‌ترین شکل در ابزارهای اندازه‌گیری تکانشگری قبلی منعکس شده است. تأمل به تمایل به تفکر و اندیشه روی پیامدهای یک عمل قبل از انجام آن اشاره دارد. افرادی با نمرات پایین در بعد فقدان تأمل متفکرانه و سنجیده عمل می‌کنند، در حالی که افرادی با نمره بالا در این بعد به صورت تکانشی و بدون در نظر گرفتن پیامدها عمل می‌کنند. از سوی دیگر فقدان پشتکار که با صفت خود انضباطی^۲ پرسشنامه‌ی شخصیت نئو در ارتباط است، به توانایی افراد در متمرکز ماندن روی یک کار که ممکن است خسته‌کننده یا دشوار باشد اشاره دارد (Whiteside & Lynam, 2001). افرادی با نمره پایین در بعد فقدان پشتکار قادرند پروژه‌ها را کامل کنند و تحت شرایطی که مستلزم مقاومت در برابر محرک منحرف‌کننده است کار کنند، در حالی که افرادی با نمره بالا در این بعد نمی‌توانند خود را مجبور کنند که چیزی را که مایل به انجام دادن آن نیستند انجام دهند (Whiteside & Lynam, 2001).

بنابراین، کاملاً مشخص است که این دو مفهوم علیرغم مشابهت‌هایی که دارند ابعاد متفاوتی را توصیف می‌کنند. در پژوهش حاضر اگرچه این دو بعد همبستگی بالایی ($r=0/61$) با هم داشتند و زیر چتر یک عامل واحد قرار گرفتند، اما توجه به الگوی همبستگی آن‌ها با سایر متغیرهای موجود در پژوهش (جدول ۳) مؤید استقلال این ابعاد است؛ برای مثال در حالی که بعد فقدان پشتکار با مصرف مواد فاقد رابطه معنادار بود ($r=0/05, P>$), بعد فقدان تأمل در بین تمامی ابعاد تکانشگری بالاترین همبستگی ($r=0/27, P<$) را با این متغیر داشت. علاوه بر این، در حالی که فقدان پشتکار دارای همبستگی منفی با هیجان خواهی بود، این همبستگی برای رابطه‌ی بین فقدان تأمل و هیجان خواهی مثبت بود. بنابراین، می‌توان گفت که فقدان تأمل و فقدان پشتکار علیرغم اشتراکات ابعاد مختلفی از تکانشگری را تشکیل می‌دهند و همبستگی متفاوتی با رفتارهای پرخطر دارند.

1. deliberation
2. self-discipline

نتایج بررسی ساختار عاملی مقیاس رفتار تکانشی نشان داد که هیجان خواهی، بعد کاملاً مستقلی از سایر ابعاد است. این بعد نه تنها در تحلیل عاملی به صورت مستقل در یک عامل مجزا قرار گرفت، بلکه نتایج حاصل از آزمون‌های همبستگی نیز حاکی از آن بود که ارتباط این بعد با سایر ابعاد بسیار پایین یا غیر معنادار است؛ برای مثال، ضریب همبستگی این بعد با ابعاد فوریت مثبت، فوریت منفی، فقدان پشتکار و فقدان تأمل به ترتیب ۰/۲۱، ۰/۱۱، ۰/۰۵- و ۰/۰۴ به دست آمد که دو ضریب اول بسیار پایین و دو مورد بعدی غیر معنادار است و نشان می‌دهد که این بعد نسبت به سایر ابعاد از بیش‌ترین میزان استقلال برخوردار است.

هیجان خواهی که با صفت تهییج طلبی^۱ پرسشنامه‌ی شخصیت نئو در ارتباط است در پژوهش وایتساید و لینام (۲۰۰۱) نیز به عنوان آخرین عامل شناسایی شده است. این بعد که تمایلات رفتاری شبه تکانشی^۲ را اندازه‌گیری می‌کند، در بسیاری از نظریه‌های قبلی نیز توصیف شده است (برای مثال، Buss & Plomin, 1975؛ Eysenck, & Costa, & McCrae, 1995؛ Zuckerman, et. al., 1993؛ Eysenck, 1985). مفهوم بندی وایتساید و لینام (۲۰۰۱) از بعد هیجان خواهی با مفهوم بندی‌های پیشین مشابه است و دو جنبه را در بر می‌گیرد: (۱) تمایل به لذت بردن و دنبال کردن فعالیت‌هایی که مهیج هستند و (۲) گشودگی به امتحان کردن تجربیات جدید که ممکن است خطرناک باشند. افرادی با نمرات بالا در این بعد از خطرپذیری لذت می‌برند و در فعالیت‌های لذت‌بخش درگیر می‌شوند، در حالی که افرادی با نمره‌ی پایین در این بعد از ریسک و خطر اجتناب می‌کنند. بنابراین، می‌توان گفت که این بعد مفهومی از تکانشگری را در بر می‌گیرد که نسبتاً مستقل از سایر ابعاد است و کمتر در ابعاد دیگر منعکس شده است.

روایی ملاکی نسخه‌ی فارسی مقیاس رفتار تکانشی با بررسی همبستگی بین ابعاد این مقیاس و خرده مقیاس «دشواری در کنترل تکانه» پرسشنامه دشواری در تنظیم هیجان، حاکی از همبستگی مثبت معنادار بین ابعاد تکانشگری و مقیاس دشواری در کنترل تکانه بود که نشان دهنده‌ی روایی ملاکی مقیاس تکانشگری است. علاوه بر این، همبستگی مثبت معناداری بین بیشتر ابعاد این مقیاس و مصرف مواد و رفتار پرخطر جنسی وجود داشت و نمرات این ابعاد قادر بودند تعلق افراد به گروه مصرف کننده مواد و افراد دارای رابطه جنسی پرخطر را از افراد عادی تمییز دهند که همسو با نتایج حاصل از مطالعات قبلی (برای مثال، Tomko, et. al., 2016؛ VanderVeen, et. al., 2016؛ Vest, et. al., 2016)، نشان دهنده قدرت مقیاس رفتار تکانشی در پیش‌بینی رفتارهای پرخطر واقعی است.

۵- نتیجه‌گیری

یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که نسخه‌ی فارسی مقیاس تکانشگری، از پایایی همسانی درونی بالایی برخوردار است. ساختار عاملی به دست آمده برای این مقیاس اگرچه از نظر تعداد عامل‌های استخراج شده از مقیاس اصلی متفاوت بود، به نوعی تکرار ساختار عاملی مقیاس اصلی با تعداد کمتری از عامل‌ها محسوب می‌شود. همچنین، نسخه‌ی فارسی مقیاس تکانشگری از روایی ملاکی بالایی برخوردار و قادر است رفتارهای پرخطر واقعی را پیش‌بینی کند. با وجود این، با توجه به اینکه بعد فوریت مثبت، همبستگی بسیار بالایی با بعد فوریت منفی دارد و نتوانسته است نیازی را که برای رفع آن به مقیاس اصلی اضافه شده است (سنجش رفتارهای تکانشی در بافت‌های هیجانی که فوریت منفی قادر به سنجش آن‌ها نبود) به طور کامل برآورده سازد، در پژوهش‌هایی که زیاد بودن تعداد ماده‌ها می‌تواند اعتبار کلی سنجش را کاهش دهد، استفاده از نسخه اولیه (۴۵ ماده‌ای) این مقیاس ممکن است به نتایج بهتری منجر شود.

1. excitement seeking
2. impulsive-like

فهرست منابع

- American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5 ed.). Washington, DC: APA.
- Billieux, J., Rochat, L., Ceschi, G., Carré, A., Offerlin-Meyer, I., Defeldre, A. C., . . . Van Der Linden, M. (2012). Validation of a short French version of the UPPS-P Impulsive Behavior Scale. *Comprehensive Psychiatry*, 53(5), 609-615. doi:10.1016/j.comppsy.2011.09.001
- Bo, R., Billieux, J., & Landro, N. I. (2016). Which facets of impulsivity predict binge drinking? *Addictive Behaviors Reports*, 3, 43-47. doi:10.1016/j.abrep.2016.03.001
- Buss, A. H., & Plomin, R. (1975). A temperament theory of personality development. New York: John Wiley & Sons.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1995). Domains and facets: hierarchical personality assessment using the revised NEO personality inventory. *J Pers Assess*, 64(1), 21-50. doi:10.1207/s15327752jpa6401_2
- Cyders, M. A., Littlefield, A. K., Coffey, S., & Karyadi, K. A. (2014). Examination of a short English version of the UPPS-P Impulsive Behavior Scale. *Addict Behav*, 39(9), 1372-1376. doi:10.1016/j.addbeh.2014.02.013
- Cyders, M. A., Smith, G. T., Spillane, N. S., Fischer, S., Annus, A. M., & Peterson, C. (2007). Integration of impulsivity and positive mood to predict risky behavior: development and validation of a measure of positive urgency. *Psychol Assess*, 19(1), 107-118. doi:10.1037/1040-3590.19.1.107
- Eysenck, H. J., & Eysenck, M. W. (1985). Personality and individual differences: a natural science approach. New York: Plenum Press.
- Eysenck, H. J., & Eysenck, S. B. G. (1975). Manual of the Eysenck Personality Questionnaire. London: Hodder and Stoughton.
- Fossati, A., Somma, A., Karyadi, K. A., Cyders, M. A., Bortolla, R., & Borroni, S. (2016). Reliability and validity of the Italian translation of the UPPS-P Impulsive Behavior Scale in a sample of consecutively admitted psychotherapy patients. *Personality and Individual Differences*, 91, 1-6. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2015.11.020
- Gratz, K. L., & Roemer, L. (2004). Multidimensional Assessment of Emotion Regulation and Dysregulation: Development, Factor Structure, and Initial Validation of the Difficulties in Emotion Regulation Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41-54.
- Heidari, A., Ehteshamzadeh, P., & Hallaji, F. (2009). Relationship of emotional regulation, metacognition and optimism with students test anxiety New findings in psychology, 4(11), 7-19.
- Javid, M., Mohammadi, N., & Rahimi, C. (2012). Psychometric properties of an Iranian version of the Barratt Impulsiveness Scale-11 (BIS-11). *Journal of Psychological Methods and Models*, 2(8), 23-34.

- Lee, D. C., Peters, J. R., Adams, Z. W., Milich, R., & Lynam, D. R. (2015). Specific dimensions of impulsivity are differentially associated with daily and non-daily cigarette smoking in young adults. *Addictive Behaviors*, 46, 82-85. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.addbeh.2015.03.009>
- Littlefield, A. K., Stevens, A. K., Cunningham, S., Jones, R. E., King, K. M., Schumacher, J. A., & Coffey, S. F. (2015). Stability and change in multi-method measures of impulsivity across residential addictions treatment. *Addictive Behaviors*, 42, 126-129. doi:10.1016/j.addbeh.2014.11.002
- Maneiro, L., Gómez-Fraguela, J. A., Cutrín, O., & Romero, E. (2017). Impulsivity traits as correlates of antisocial behaviour in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 104, 417-422. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2016.08.045>
- Manjrekar, E., Berenbaum, H., & Bhayani, N. (2015). Investigating the moderating role of emotional awareness in the association between urgency and binge eating. *Eating Behaviors*, 17, 99-102. doi:10.1016/j.eatbeh.2015.01.010
- Mikheeva, O. V., & Tragesser, S. L. (2016). Personality features, disordered eating, and alcohol use among college students: A latent profile analysis. *Personality and Individual Differences*, 94, 360-365. doi:10.1016/j.paid.2016.02.004
- Orosz, G., Vallerand, R. J., Bóthe, B., Tóth-Király, I., & Paskuj, B. (2016). On the correlates of passion for screen-based behaviors: The case of impulsivity and the problematic and non-problematic Facebook use and TV series watching. *Personality and Individual Differences*, 101, 167-176. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2016.05.368>
- Savidou, L. G., Fagundo, A. B., Fernandez-Aranda, F., Granero, R., Claes, L., Mallorqui-Baque, N., . . . Jimenez-Murcia, S. (2017). Is gambling disorder associated with impulsivity traits measured by the UPPS-P and is this association moderated by sex and age? *Compr Psychiatry*, 72, 106-113. doi:10.1016/j.comppsy.2016.10.005
- Smith, G. T., Fischer, S., Cyders, M. A., Annus, A. M., Spillane, N. S., & McCarthy, D. M. (2007). On the validity and utility of discriminating among impulsivity-like traits. *Assessment*, 14(2), 155-170. doi:10.1177/1073191106295527
- Sperry, S. H., Lynam, D. R., Walsh, M. A., Horton, L. E., & Kwapil, T. R. (2016). Examining the multidimensional structure of impulsivity in daily life. *Personality and Individual Differences*, 94, 153-158. doi:10.1016/j.paid.2016.01.018
- Stevens, A. K., Littlefield, A. K., Blanchard, B. E., Talley, A. E., & Brown, J. L. (2016). Does drinking refusal self-efficacy mediate the impulsivity-problematic alcohol use relation? *Addictive Behaviors*, 53, 181-186. doi:10.1016/j.addbeh.2015.10.019
- Tomko, R. L., Prisciandaro, J. J., Falls, S. K., & Magid, V. (2016). The structure of the UPPS-R-Child impulsivity scale and its relations with substance use outcomes among treatment-seeking adolescents. *Drug Alcohol Depend*, 161, 276-283. doi:10.1016/j.drugalcdep.2016.02.010
- VanderVeen, J. D., Hershberger, A. R., & Cyders, M. A. (2016). UPPS-P model impulsivity and marijuana use behaviors in adolescents: A meta-analysis. *Drug Alcohol Depend*, 168, 181-190. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2016.09.016>
- Verdejo-Garcia, A., Lozano, O., Moya, M., Alcazar, M. A., & Perez-Garcia, M. (2010). Psychometric properties of a Spanish version of the UPPS-P impulsive behavior scale: reliability, validity and association with trait and cognitive impulsivity. *J Pers Assess*, 92(1), 70-77. doi:10.1080/00223890903382369

- Vest, N., Reynolds, C. J., & Tragesser, S. L. (2016). Impulsivity and risk for prescription opioid misuse in a chronic pain patient sample. *Addictive Behaviors*, 60, 184-190. doi:10.1016/j.addbeh.2016.04.015
- Whiteside, S. P., & Lynam, D. R. (2001). The Five Factor Model and impulsivity: using a structural model of personality to understand impulsivity. *Personality and Individual Differences*, 30(4), 669-689. doi:http://dx.doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00064-7
- Yau, Y. H. C., Potenza, M. N., Mayes, L. C., & Crowley, M. J. (2015). Blunted feedback processing during risk-taking in adolescents with features of problematic Internet use. *Addictive Behaviors*, 45, 156-163. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.addbeh.2015.01.008
- Zuckerman, M., Kuhlman, D. M., Joireman, J., Teta, P., & Kraft, M. (1993). A comparison of three structural models of personality: the big three, the big five, and the alternative five. *J Pers Soc Psychol*, 65, 757-768.
- Zuckerman, M., Kuhlman, D. M., Thornquist, M., & Kiers, H. (1991). Five (or three) Robust Questionnaire Scale Factors of Personality without Culture. *Personality and Individual Differences*, 12(9), 929-941. doi:http://dx.doi.org/10.1016/0191-8869(91)90182-B.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی